

0/05، 0/48، 0/39 و 0/37 است و مؤلفه‌های بسط و انعطاف پذیری در سطح 0/05 و مؤلفه‌های سیالی و ابتکار در سطح 0/01 معنادار هستند.

بحث

نتایج این مطالعه نشان داد که بین خلاقیت و سلامت روان همبستگی مثبت معناداری وجود دارد و فرضیه تحقیق تایید شد. این نتیجه با یافته‌های بارون (1963)، مکی نون (1965)، کاشدن و ولش (1966)، آنتونی (1987) هماهنگ است. افراد دارای سلامت روان، برای حل مسائل زندگی پافشاری بیشتری می‌کنند و در برابر بازخوردهای نامطلوبی که از محیط اطرافشان دریافت می‌کنند استقامت بیشتری دارند. در نتیجه می‌توانند سطوح بالاتری از خلاقیت را از خود بروز دهند. از سوی دیگر خلاقیت به عنوان خصوصیتی مثبت که از توزیع نرمال برخوردار است، افراد را قادر خواهد ساخت تا با پرورش آن در خود، نسبت به تنیدگی و سایر جنبه‌های منفی که سلامت روان آن‌ها را به خطر می‌اندازد مصون باشند. در واقع می‌توان گفت که خلاقیت مهم‌ترین اسلحه بشر است و با کمک آن می‌تواند فشارهای ناشی از زندگی روزانه را کاهش دهد یا از بین ببرد. ارایه یک ایده یا اثر خلاق و کارآمد می‌تواند بر پذیرش خویش، رشد شخصی، احساس داشتن هدف در زندگی و تسلط بر محیط، خودمختاری و روابط مثبت با دیگران موثر باشد.

منابع

- تقوی، م. ر. (1380). بررسی روایی و اعتبار پرسش نامه سلامت عمومی GHQ-28. *مجله روان شناسی*، 4، 383-381.
- سیف، ع. ل. (1379). *روان شناسی پرورشی*. تهران: آگاه
- فرانکن، آر. (1384). *انگیزش و هیجان*. ترجمه شمس، اچ، محمودی، جی. آر، امامی پور، اس. تهران: نشر نی.
- کیقبادی، س؛ اسدی، ن. (1382). *روان پرستاری*. تهران: نشر بشری.
- Abedi, J. (2002). A latent-variable modeling approach to assessing reliability and validity of a creativity instrument. *Creativity Research Journal*, 14, 267-276.
- Andreason, N. C. (1995). Creativity and mental illness: Prevalence rates in writers and their first-degree relations. *American Journal of psychiatry*, 144, 1288-1292.
- Cropley, A. J. (2003). *Creativity and mental health in everyday life*. In M. A. Runco and R. Richards (Eds), *Eminent creativity, everyday creativity and health*. (pp231-243). London: Albex Publishing corporation.
- Flach, F. (2003). *Disorders of the pathways involved in the creative process*. In M. A. Runco and R. Richards (Eds), *Eminent creativity, everyday creativity and health*. (pp179-188). London: Albex Publishing corporation.
- Jamiso, K. R. (1989). Mood Disorders and Patterns of creativity in British writers and artists. *Journal of psychiatry*, 52, 125-134.
- Rogers, C. R. (1962). *Toward a theory of creativity*. In F. Harding and S. Parens (Eds). *A source book for creativity thinking*, (pp 63-72). USA: Charles scribner's sons.

مجموعه مقالات ششمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان

چند مرحله‌ای انتخاب شدند و به پرسش نامه خلاقیت عابدی و پرسش نامه سلامت روان گلدبرگ (GHQ-28) پاسخ دادند و در نهایت، داده‌ها از تحلیل نمرات پرسش نامه‌های 100 نفر از افراد نمونه که در پرسش نامه سلامت روان نمره 23 یا بالاتر از آن گرفتند و در عین حال در پرسش نامه خلاقیت نیز نمره بالاتر از میانه پرسش نامه را کسب کرده بودند بدست آمد. پژوهش حاضر یک پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود.

ابزار

پرسش نامه خلاقیت عابدی: این پرسش نامه دارای 60 سؤال است و چهار مؤلفه خلاقیت (سیالی، انعطاف پذیری، ابتکار و بسط) را اندازه گیری می‌کند. هر سؤال دارای سه گزینه است که به ترتیب نمرات یک تا سه به آن‌ها تعلق می‌گیرد. مجموع نمره کسب شده در چهار خرده آزمون، نمره کلی خلاقیت فرد را نشان می‌دهد. دامنه نمره کل خلاقیت هر آزمودنی 180-60 است. اعتبار این آزمون را با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای مؤلفه سیالی 0/75، ابتکار 0/67، انعطاف پذیری 0/61 و بسط 0/61 گزارش کرده است. وی با استفاده از روش «تحلیل عاملی تأییدی» نشان داد که آزمون از روایی همزمان قابل قبولی برخوردار است.

پرسش نامه سلامت روان گلدبرگ: این پرسش نامه در فرم‌های 12، 20، 28، 44، 60 ماده ای است و آزمودنی باید پاسخ‌های خود را بین چهار درجه طیف لیکرت مشخص کند. در پژوهش حاضر از فرم 28 سؤالی آن استفاده شده است. زیر مقیاس‌های این پرسش نامه عبارتند از سلامت جسمانی، اضطراب، اختلال در عملکرد اجتماعی، افسردگی. نمره بالاتر در این پرسش نامه بیانگر سلامت روان کمتر و نمره پایین‌تر نشانگر سلامت روان بیشتر است. متوسط حساسیت پرسش نامه GHQ-28 برابر 0/84 و متوسط ویژگی آن برابر با 0/28 می‌باشد. تقوی (1380) اعتبار پرسش نامه سلامت عمومی را بر اساس سه روش بازآزمایی، تصنیفی و آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار داد و به ترتیب ضرایب اعتبار 0/93، 0/90 و 0/90 را بدست آورد.

نتایج

ابتدا شاخص‌های مرکزی مربوط به متغیرها محاسبه شد. میانگین و انحراف معیار نمرات سلامت روان دانشجویان به ترتیب 50/25 و 16/02 و میانگین و انحراف معیار نمرات آن‌ها در پرسش نامه خلاقیت به ترتیب 118/54 و 14/75 بود. سپس جهت بررسی رابطه بین متغیرها، ضریب همبستگی بین متغیرها محاسبه شد (جدول 1).

جدول 1

همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیر	خلاقیت کلی	بسط	انعطاف پذیری	سیالی	ابتکار
سلامت روان	0/46**	0/51**	0/48**	0/39*	0/37*

** < 0/05* P < 0/01P

ضریب همبستگی بدست آمده بین متغیر خلاقیت کلی و سلامت روان 0/46 است که معنادار می‌باشد (P < 0/05). همچنین ضریب همبستگی بین نمره سلامت روان کلی و خرده مؤلفه‌های خلاقیت (بسط، انعطاف پذیری، سیالی و ابتکار) به ترتیب

به کارگیری آزمون پنج بعد شخصیت (5DPT) در دانشجویان

زهرا احمدوند^{1*}، لیلا حیدری نسب²

¹ کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی دانشگاه شاهد (ahmadvandz@yahoo.com)

² عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد

چکیده

روان‌شناسان شخصیت برای اینکه توانایی خود را در پیش‌بینی کردن بهبود بخشند فنون ارزیابی متعددی از جمله پرسشنامه‌های شخصیت را ابداع کرده‌اند. آزمون 5 بعد شخصیت (5DPT) پرسشنامه ای است که توسط کمپن (1998) ارائه شده است. این پرسشنامه به بررسی 5 بعد شخصیت شامل برونگرایی، روان - آزردن، خوبی‌بی

تفاوتی، جذب‌شدگی و نظم دوستی می پردازد هدف پژوهش حاضر بررسی امکان به کارگیری آزمون 5 بعد شخصیت (5DPT) در بین دانشجویان بوده است. شیوه انجام تحقیق شامل دو مرحله بوده است در مرحله اول پرسشنامه به صورت دقیق ترجمه و باز ترجمه شد و در مرحله بعد پرسشنامه آماده شده به همراه پرسشنامه 5 عامل شخصیت نتو (کوستا و مک گری، 1992) و آزمون شخصیتی آیزنک (EPQ، آیزنک، 1975) بر روی نمونه 340 نفری از دانشجویان دانشگاه شاهد که به صورت نمونه گیری نسبتی انتخاب شده بودند اجرا شد. هم چنین آزمون 5 بعد شخصیت (5DPT) بر روی نمونه 30 نفری به فاصله ده روز دوبار اجرا شد. نتایج بدست آمده نشان داد که پرسشنامه 5 بعد شخصیت (5DPT) از پایایی و اعتبار مناسب در بین دانشجویان برخوردار است، با توجه به اینکه پرسشنامه 5 بعد شخصیت ابعاد گوناگونی را مورد واری قرار می دهد که توسط ابزارهای مشابه مورد اندازه گیری قرار نمی گیرد، هم چنین با توجه به امکان بررسی ابعاد مرضی و غیر مرضی در این پرسشنامه بکارگیری این آزمون در دانشجویان توصیه می شود.

کلید واژه: ابعاد شخصیت؛ آزمون 5 بعد شخصیت

326 نفر از افراد شرکت کننده در مقطع لیسانس و 14 نفر در مقطع ارشد مشغول تحصیل بودند. طرح پژوهش حاضر در کل پیرو طرحی از نوع توصیفی بوده است. ابزار

آزمون 5 بعد شخصیت: آزمون 5 بعد شخصیت، آزمون خودسنجی است که توسط ون کمپن (1992) پیشنهاد شده است. ملل 5 بعدی که ون کمپن معرفی می کند شامل ابعاد 1. روان رنجور خوبی، 2. برون گرایی، 3. جذب‌شدگی، 4. بی تفاوتی و 5. نظم دوستی است. آزمون 5 بعد شخصیت آزمونی 100 سؤالی است؛ با 20 سؤال در هر مقیاس با فرم پاسخ بله/خیر. نمرات مقیاس با جمع بستن 20 آیتم برای هر بعد و پس از نمره گذاری معکوس بعضی آیتها، مطابق دستورالعمل بدست می آید. ویژگی‌های روان سنجی نسخه‌ی انگلیسی آزمون 5 بعدی شخصیت توسط فردریک کولج (2008) مورد بررسی قرار گرفته است. اعتبار مقیاس‌های درونی خوب بوده است ($\alpha=0/92$)، هم چنین آزمون 5 بعد شخصیت اعتبار همگرا کافی با مقیاس سه بعدی هورنای و مقیاس اختلال شخصیت (پرسشنامه محور II کولج) نشان داده است.

پرسشنامه تجدیدنظر شده آیزنک EPQ-R (EPQ-R) پرسشنامه خودسنجی 48 سؤالی است و برای سنجش ابعاد شخصیت شامل روان رنجور خوبی، برون گرایی، روان پریش خوبی و دروغ سنجی مورد استفاده قرار می گیرد (دی، اس الکسوپولوس، 2004). ضرایب همبستگی آزمون - باز آزمون در نمونه ایرانی بین 0/86 - 0/90 بدست آمده است، همچنین تست EPQ-R از اعتبار رضایت بخشی در جامعه ایرانی برخوردار بوده است (بخشی پور و باقریان، 1385).

پرسشنامه NEO-FFI : NEO-FFI نوع 60 جمله ای NEO PI-R (کاستا و مک کری، 1992) است که برای ارزیابی سریع و مختصر پنج عامل اصلی شخصیت شامل روان رنجور خوبی، برون گرایی، گشوده بودن به تجربه، توافق و وجدانی بودن به کار می رود. روشن چلسی و همکاران (1385) ضریب آلفای کرونباخ را در نمونه ایرانی بین 0/35 (گشوده بودن به تجربه) و 0/83 (روان رنجور خوبی) گزارش کردند. همچنین ضرایب همبستگی برای 114 نفر با فاصله 3 تا 6 ماه ارزیابی مجدد بین 0/55 (گشوده بودن به تجربه) و 0/84 (وجدانی بودن) بدست آمده است (حق شناس، 1388).

شیوه اجرا

شیوه انجام تحقیق شامل دو مرحله بوده است. در مرحله‌ی اول ابتدا آزمون توسط یک متخصص زبان انگلیسی و یک روانشناس ترجمه شده است. سپس این دو ترجمه با هم مقایسه شد و مشکلات احتمالی ترجمه‌ها رفع شد و اصلاحات لازم انجام شد و نسخه آماده شده توسط متخصص زبان انگلیسی دوباره به زبان انگلیسی برگردانده شد و با پرسشنامه اصلی مقایسه شد سپس مشکلات پرسشنامه آماده شده بر طرف شد و توسط متخصص زبان انگلیسی دیگری بازنگری شد در نهایت پرسشنامه‌ی نهایی آماده شد. ضرایب همبستگی آزمون - باز آزمون در دوبار اجرا بر روی 30 نفر محاسبه گردید سپس در مرحله دوم آزمون بر نمونه اصلی ($N=340$) اجرا شد. برای محاسبه اعتبار همگرا از دو آزمون دیگر شامل آزمون NEO-FFI (کوستا و مک گری، 1992) و آزمون آیزنک (آیزنک، 1975) استفاده شده است.

نتایج

همان‌طور که در جدول 1 مشاهده می‌شود میزان همبستگی آزمون - باز آزمون پرسشنامه 5 بعد شخصیت که به فاصله ده روز اجرا شده است بین 0/85 (بی تفاوتی) تا 0/93 (روان رنجور خوبی) بدست آمده است. تمام همبستگی‌های بدست آمده در سطح 0/0001 معنادار بوده است. ضرایب آلفا مربوط پرسشنامه 5 بعد شخصیت در

یکی از دغدغه‌های بنیادین روان‌شناسان، یافتن متغیرهای اساسی در خلال یا در پس صفات یا رگه‌ها (trait) بوده است. بخشی از این تلاش‌ها تنها به صورت ترسیم فرضیه‌هایی از منظر فاعلی متکی بوده، اما بخش دیگری از این تلاش‌ها، تحت تأثیر موفقیت‌های گسترده عقلانی، بر تحلیل عوامل به عنوان مرهمی برای این امر تکیه زده است (مای لی و روبرتو، 1380) و حاصل آن تولد ابزارهای عینی بوده که بر اساس روش تحلیل عوامل پای به عرصه نهاده‌اند. در این راستا پرسشنامه‌های عینی شخصیت چون: پرسشنامه شخصیت آیزنک (Eysenk Personality Questionnaire) (EPQ) و نسخه تجدید نظر شده پرسشنامه شخصیتی نتو (NEO-PI-R) طراحی شدند هم چنین ون کمپن (1992) مدلی را برای بررسی شخصیت پیشنهاد کرده است که در بر گیرنده 5 بعد شخصیت می‌باشد این 5 بعد شامل روان رنجور خوبی (neuroticism)، برون گرایی (extraversion)، نظم دوستی (orderliness)، بی تفاوتی (insensitivity)، و جذب‌شدگی (absorption) است (کولج، 2008). مقیاس روان رنجور خوبی، خصوصیات اضطراب، هراس و بیم و بدبینی را در بر می‌گیرد. بعد برون گرایی دوستانه بودن، سرزندگی و معاشرتی بودن را در بر می‌گیرد. بعد جذب‌شدگی شامل برخورداری از قوه تخیل، تفکر آزاد، برخورداری از تجربیات ادراکی و بدنی غیر معمول است. بعد بی تفاوتی دربرگیرنده بی‌عاطفه بودن، بی‌حسی به احساسات دیگران و انتقادی بودن است و در آخر بعد نظم دوستی کمال گرایی و نیاز زیاد برای نظم ترتیب و قاعده را در بر می‌گیرد. کمپ (1992) بر اساس مدل ارائه شده خود پرسشنامه 5 بعد شخصیت (5DPT) را طراحی کرد. نسخه اولیه آزمون ون کمپن به زبان هلندی بوده است. این نسخه‌ی اولیه در نمونه‌ای به تعداد 1342 نفر مورد آزمون قرار گرفت. آلفای کرونباخ بدست آمده برای هر بعد به این صورت بوده است: بعد روان رنجور خوبی $\alpha=0/85$ ، بعد برون گرایی $\alpha=0/88$ ، بعد بی تفاوتی $\alpha=0/82$ ، بعد جذب‌شدگی $\alpha=0/85$ و بعد نظم دوستی $\alpha=0/82$. اعتبار آزمون - باز آزمون با فاصله یک ماه $0/91$ = پیوسته است. ویژگی‌های روان سنجی نسخه‌ی انگلیسی آزمون 5 بعدی شخصیت توسط فردریک کولج (2008) مورد بررسی قرار گرفته است. نتیجه مطالعه کولج نشان دهنده همسانی درونی خوب مقیاس‌ها بوده است ($\alpha=0/92$)، هم چنین بررسی اعتبار پرسشنامه 5 بعد شخصیت بیانگر اعتبار مناسب این پرسشنامه با مقیاس سه بعدی هورنای و مقیاس اختلال شخصیت (پرسشنامه محور II کولج) بوده است (کولج، 2008).

در مجموع، با توجه به تمهیدات یاد شده که از یکسو بیانگر به کارگیری احتیاط لازم در استفاده از 5DPT در جمعیت‌های مختلف، و از سوی دیگر مبین لزوم واری و ویژگی‌های روان سنجی و امکان به کارگیری ابزار مذکور در کشور های غیر انگلیسی زبان است، و هم چنین با توجه به خلاء پژوهشی در زمینه بررسی شاخص‌های روان سنجی 5DPT در ایران، پژوهش حاضر امکان به کارگیری این ابزار در نمونه دانشجویی ایرانی را مورد بررسی قرار می‌دهد.

روش

شرکت کنندگان و طرح پژوهش

جامعه‌ی آماری در این پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه شاهد بوده است که در سال تحصیلی 88-89 در دانشکده‌های انسانی، فنی و مهندسی، کشاورزی و علوم پایه به تحصیل مشغول بودند. نمونه آماری در این پژوهش شامل 340 نفر از دانشجویان بوده است که به روش نمونه گیری طبقه ای نسبتی از بین 4 دانشکده انسانی، فنی و مهندسی، کشاورزی، و علوم پایه انتخاب شدند. میانگین سنی نمونه 21/31 بوده است، 71/8 درصد نمونه را زنان و 28/2 درصد را مردان تشکیل دادند.

P	r	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
0/0001	0/91**	4/3	34/33	3/9	34/43	برون‌گرایی
0/0001	0/93**	4/9	27/2	4/8	27/4	روان‌رنجورخویی
0/0001	0/86**	4/2	31/3	4/1	31/5	جذب‌شدگی
0/0001	0/85**	3/2	27/4	3/0	26/9	بی‌تفاوتی
0/0001	0/86**	3/9	33/8	3/7	33/7	نظم‌دوستی

جدول 2

نتایج مربوط به ضرایب آلفا آزمون 5 بعد شخصیت (n=340).

شاخص متغیر	الفای کل	الفای دو نیمه	
		نیمه اول	نیمه دوم
برون‌گرایی	0/77	0/66	0/62
روان‌رنجورخویی	0/82	0/71	0/61
جذب‌شدگی	0/77	0/48	0/56
بی‌تفاوتی	0/77	0/44	0/60
نظم‌دوستی	0/74	0/56	0/52
کل	0/75	0/65	0/63

مجموعه مقالات ششمین سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان

جدول 2 نشان داده شده است همان‌گونه که مشاهده می‌شود ضرایب آلفا بین 0/70 (جذب‌شدگی و بی‌تفاوتی) و 0/82 (روان‌رنجورخویی) بدست آمده است. هم چنین ضرایب آلفا برای مجموع 5 بعد شخصیت 0/79 بدست آمده است. جدول 3 ماتریس همبستگی پرسشنامه 5 بعد شخصیت و آزمون نئو و پرسشنامه آیزنک را نشان می‌دهد همان‌طور که مشاهده می‌شود برون‌گرایی با بعدهای برون‌گرایی تست نئو (r=0/62) و برون‌گرایی تست آیزنک (r=0/82) همبستگی مثبت و معنادار نشان داده است. هم چنین بعد روان‌رنجورخویی نیز با بعد های روان‌رنجورخویی تست نئو (r=0/70) و روان‌رنجورخویی تست آیزنک (r=0/73) همبستگی مثبت و معنادار نشان داده است. بعد جذب‌شدگی بالاترین همبستگی را با بعد گشودگی (r=0/58) مقیاس نئو نشان داده است. بعد بی‌تفاوتی نیز بالاترین همبستگی منفی و معنادار را با توافقی بودن آزمون نئو (r=0/52) نشان داده است. بالاترین همبستگی بعد نظم‌دوستی در ارتباط با بعد دروغ‌سنجی (r=0/37) آزمون آیزنک بدست آمده است.

جدول 1

نتایج مربوط به همبستگی آزمون - باز آزمون پنج بعد شخصیت (n=30) (فاصله ده روز)

مقیاس	آزمون	باز آزمون	ضرایب همبستگی
-------	-------	-----------	---------------

جدول 3

همبستگی آزمون 5 بعد شخصیت (5DPT) و آزمون نئو (NEO-FFI) و آزمون آیزنک (n=340).

متغیر	وجدان‌مندی	توافقی بودن	گشودگی	برون‌گرایی	روان‌رنجورخویی	دروغ‌سنجی	روان‌رنجورخویی	برون‌گرایی	روان‌شناسی
برون‌گرایی	0/15	0/01	0/22**	0/62**	-0/19	0/02	-0/07	0/82**	-0/09
روان‌رنجورخویی	-0/37	0/35*	0/08	-0/31**	0/77**	-0/24**	0/77**	-0/09	0/01
جذب‌شدگی	-0/06	-0/04	0/54**	0/16*	0/13	-0/13	0/24**	0/12	0/08
بی‌تفاوتی	-0/22**	-0/52**	0/17*	0/03	0/25**	-0/35**	0/34**	0/05	0/28**
نظم‌دوستی	0/15**	0/18*	-0/009	0/08	-0/21**	0/37**	-0/11	-0/09	-0/15*
نمره کل	0/02	-0/26**	0/33**	0/21**	0/27*	-0/15*	0/54**	0/32**	0/04

*:p<0/05

***:p<0/01

برای تعیین اعتبار همگرایی پرسشنامه بعد شخصیت بوده است. هم چنین در این پژوهش تنها از دانشجویان دانشگاه شاهد استفاده شده است پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی از دانشجویان سایر دانشگاه‌ها نیز استفاده شود.

منابع

- مای لی، ر. و ربرتوپ، (1380). ساخت، پدیدایی و تحول شخصیت. ترجمه محمود منصور، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- بخشی پور، عباس؛ باقریان، صنم، (1385). ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه تجدید نظر شده آیزنک فرم کوتاه (EPQ_R)، روانشناسی معاصر، فصل اول، 2.
- حق شناس، حسن، (1388). روانشناسی شخصیت. شیراز: انتشارات دانشگاه علوم پزشکی شیراز، 4.
- روشن چلسی، رسول؛ شعیری، محمدرضا؛ عطری فرد، مهدیه؛ نیکخواه، اکبر؛ قائم مقامی، بهاره؛ رحیمی راد، اکرم، (1385). بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی "پرسشنامه شخصیتی 5 عاملی نئو (NEOFFI)". مجله دانشور، 16، 27-36.
- فیست، جس؛ فیست، گریگوری جی، (2002). نظریه‌های شخصیت، ترجمه یحیی سید محمدی، تهران: نشر روان.
- Alexopoulos, D.S. (2004). "Psychometric properties of Eysenck personality Questionnaire-Revised (EPQ-R) short scale in Greece" volume 1205-1220
- Coolidge, Frederick. (2008). "A new five factor model of psychopathology: Preliminary psychometrics of characteristics of the five-dimensional personality test (5DPT)" volume 1326-1334.

بحث

سنجش ابعاد بهنجار و نابهنجار شخصیت تاریخیچه طولانی و غنی دارد. روان‌شناسان شخصیت برای اینکه توانایی خود را در پیش‌بینی کردن بهبود بخشند فنون ارزیابی متعددی از جمله پرسشنامه‌های شخصیت را ابداع کرده‌اند. (فیست و فیست، 2002) در این جهت نظریه‌ها و ابزارهای متنوعی گسترش یافته است که از جمله آن می‌توان به MMPI و NEO-PI-R اشاره کرد. ون کمپن (1993) مدل پنج عاملی پیشرفته‌ای را بر پایه مطالعات کلینیکی و ادبیات آسیب‌شناختی پیشنهاد کرده است. هدف ون کمپن ایجاد مدل سنجشی بود که بتواند گزارش کاملی از اساس رفتار نابهنجار بدهد. خصوصیات روان‌سنجی نسخه آمریکایی آزمون 5 بعد شخصیت توسط کولیدج (2008) مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج بدست آمده در این پژوهش نشان می‌دهد که آزمون 5 بعد شخصیت از اعتبار همزمان مناسب با آزمون NEO-FFI و آزمون آیزنک برخوردار است. همان‌طور که نتایج همبستگی‌ها نشان می‌دهد به جز دو مورد تمام همبستگی‌های نمره کل پرسشنامه 5 بعد شخصیت با

مقیاس‌های پرسشنامه NEO-FFI و پرسشنامه آیزنک معنادار بدست آمده است. با توجه به ضرایب همبستگی بدست آمده از آزمون-باز آزمون 5 بعد شخصیت نتیجه گیری می‌شود که این آزمون از اعتبار مناسب برخوردار است. این نتایج با نتایج کولیدج (2008) همسو است. بهر حال به نظر می‌رسد آزمون 5 بعد شخصیت می‌تواند ارزیابی مناسب برای بررسی سازمان‌یابی شخصیت در گستره بهنجار و نابهنجار باشد و از این رو می‌توان از این ابزار در مطالعات بعدی با توجه به اعتبار و اعتبار مناسب آن؛ استفاده کرد. از جمله محدودیت‌های این پژوهش محدودیت دریافتن ابزارهای مناسب

ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه پنج وجهی ذهن آگاهی (FFMQ) در نمونه‌های دانشجویی

زهرا احمدوند¹، لیلا حیدری نسب²، محمدرضا شعیری²¹ کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه شاهد (ahmadvanzd@yahoo.com)² عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد

این پرسشنامه عبارتند از: غیر واکنشی بودن به تجربه‌های درونی (to inner nonreactivity experience)، مشاهده‌گری (observing)، عمل نمودن آگاهانه (acting with awareness)، توصیف (describing) و غیر قضاوتی بودن (nonjudging). این پرسشنامه شامل 39 سؤال است که به صورت لیکرتی نمره گذاری می‌شود. بائر و همکاران (2006) همسانی درونی عامل‌ها را خوب و ضرایب آلفا برای ابعاد آن گونه گزارش کردند: غیر واکنشی بودن: 0/75؛ توصیف: 0/91؛ مشاهده: 0/83؛ عمل با هوشیاری: 87/0 و غیر قضاوتی بودن: 0/87.

هم چنین آن‌ها همبستگی بین عامل‌ها را متوسط ولی معنادار و در طیفی بین 0/15 تا 0/34 گزارش کردند.

پرسشنامه SCL-25 پرسشنامه SCL-25 فرم کوتاه شده SCL-90-R است که توسط نجاریان و داودی (1380) ایجاد شده است. به ادعای سازندگان مقیاس SCL-90-R شامل 9 بعد نشانه‌ای مستقل، متعامد یا عامل است. نتایج حاصل از بررسی مشخصات روان‌سنجی آن‌ها نشان داد که SCL-25 با وجود کاهش 65 ماده از مجموع 90 ماده، مقیاس اصلی، همبستگی بالایی (0/95) با آن دارد. همسانی درونی SCL-25 در نمونه مؤنث 0/97 و در نمونه مذکر 0/98 بدست آمده است. ضریب اعتبار به شیوه بازآزمایی در نمونه 312 نفری از دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز و به فاصله 5 هفته‌ای در نمونه کل 0/78 در نمونه مؤنث 0/77 و در نمونه مذکر 0/79 محاسبه گردید (نجاریان و داودی، 1380).

شیوه اجرا

ابتدا پرسشنامه پنج وجهی ذهن آگاهی توسط دو متخصص زبان انگلیسی و یک روانشناس ترجمه گردید. سپس این ترجمه‌ها با هم مقایسه و با رفع مشکلات احتمالی تلفیق گردید و اصلاحات لازم انجام شد. نسخه آماده شده توسط یک متخصص زبان انگلیسی به غیر از فردی که ترجمه را بر عهده داشته است دوباره به زبان انگلیسی برگردانده شد و با پرسشنامه اصلی مقایسه گردید. سپس پرسشنامه آماده شده به همراه پرسشنامه SCL-25 (نجاریان و داودی، 1380) بر روی 107 نفر از دانشجویان اجرا شد. هم چنین برای بدست آوردن همبستگی آزمون - باز آزمون پرسشنامه بر روی 50 نفر به فاصله دو هفته اجرا گردید.

نتایج

نتایج مربوط به ضرایب آلفا پرسشنامه پنج وجهی ذهن آگاهی (FFMQ) در نمونه غیر بالینی در جدول 1 آمده است.

جدول 2

نتایج مربوط به همبستگی پیرسون آزمون - باز آزمون پرسشنامه پنج وجهی ذهن آگاهی (FFMQ) (n=50) (p < 0/001)

ضرایب همبستگی	باز آزمون		آزمون		شاخص مقیاس
	انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین	
r					
0/84**	4/4	23/8	5/1	25/0	مشاهده
0/83**	5/3	27/5	4/8	27/7	توصیف
0/68**	4/1	28/3	3/9	28/3	عمل با هوشیاری
0/57**	4/2	24/6	3/7	23/9	غیر قضاوتی بودن
0/71**	3/0	21/2	3/4	21/1	غیر واکنشی بودن
0/80**	11/82	125/58	9/86	126/24	مجموع 5 وجه

اخیراً مفهوم ذهن آگاهی (mindfulness) تحت تأثیر تفکر بودایی، توجه روانشناسان، روان‌درمانگران و محققان را به خود جلب کرده است. ذهن آگاهی به عنوان حالت توجه برانگیخته و آگاهی از آنچه که در لحظه کنونی اتفاق می‌افتد تعریف می‌شود (والش، 2009). این توجه، توجهی است هدفمند، به همراه پذیرش بدون داوری تجربیات لحظه کنونی (کابات زین، 2003). سنجش سازه ذهن آگاهی و همبسته‌های آن یا مقایسه ابعاد آن در گروه‌های بالینی و غیر بالینی بیشینه طولانی ندارد. تنها در دهه‌های اخیر این امر گسترش یافته است. یکی از پرسشنامه‌های سنجش ذهن آگاهی که از طریق تلفیق 5 پرسشنامه به روش تحلیل عاملی اکتشافی ایجاد شده پرسشنامه FFMQ (Five facet mindfulness questionnaire) بائر و همکاران (2006) است. پرسشنامه FFMQ ذهن آگاهی را به عنوان یک سازه چند بعدی می‌سنجد. با توجه به اینکه در ایران ابزار مناسبی برای سنجش ذهن آگاهی وجود ندارد، بدین خاطر پرسشنامه پنج وجهی سنجش ذهن آگاهی (FFMQ)، بائر و همکاران (2006) می‌تواند ابزاری مناسب برای این هدف باشد تا ویژگی‌های روان‌سنجی آن را در جامعه ایرانی بسنجیم. مسئله اساسی تحقیق حاضر این است که آیا پرسشنامه FFMQ (بائر و همکاران، 2006) از اعتبار و پایایی مناسبی در نمونه‌های غیر بالینی دانشجویی برخوردار است؟

روش

شرکت کنندگان و طرح پژوهش

جامعه آماری تحقیق حاضر دانشجویان دوره کارشناسی و کارشناسی ارشد دانشگاه شاهد که در سال تحصیلی 90-91 در دانشگاه شاهد در دانشکده‌های انسانی، فنی مهندسی، کشاورزی، و علوم پایه به تحصیل مشغول بوده‌اند. تعداد دانشجویان این دانشکده‌ها 4600 نفر بوده است. تعداد کل نمونه در این تحقیق برابر با 107 نفر با میانگین سنی 21/34 می‌باشد که از بین دانشکده‌های علوم انسانی، فنی و مهندسی، علوم پایه و کشاورزی دانشگاه شاهد به صورت خوشه‌ای انتخاب شدند.

ابزار

پرسشنامه 5 وجهی ذهن آگاهی - توسط بائر و همکاران (2006) از طریق انجام تحلیل عاملی اکتشافی بر روی 5 پرسشنامه ذهن آگاهی ایجاد شده است. 5 عامل

جدول 1

نتایج مربوط به ضرایب آلفا پرسشنامه پنج وجهی ذهن آگاهی (FFMQ) در نمونه غیر بالینی (n=107)

شاخص متغیر	الفای کل	الفای دو نیمه		همبستگی بین دو نیمه	ضریب اسپیرمن - براون
		نیمه اول	نیمه دوم		
مشاهده	0/71	0/60	0/60	0/45	0/62
توصیف	0/83	0/76	0/70	0/69	0/81
عمل با هوشیاری	0/81	0/78	0/74	0/50	0/66
غیر قضاوتی بودن	0/73	0/57	0/58	0/60	0/75
غیر واکنشی بودن	0/55	0/43	0/40	0/34	0/51
مجموع 5 وجه	0/80	0/64	0/67	0/67	0/80

نتایج مربوط به همبستگی پرسشنامه پنج وجهی ذهن آگاهی (FFMQ) و آزمون SCL-25

مشاهده	توصیف	عمل با هوشیاری	غیر قضاوتی بودن	غیر واکنشی بودن	مجموع 5 عامل
0/17	- 0/28**	- 0/51**	- 0/42**	- 0/21*	- 0/44**
0/12	- 0/32**	- 0/72**	- 0/55**	- 0/26**	- 0/61**
0/22*	- 0/28**	- 0/54**	- 0/51**	- 0/17	- 0/46**
0/090	- 0/32**	- 0/60**	- 0/34**	- 0/26**	- 0/50**
0/11	- 0/29**	- 0/55**	- 0/43**	- 0/26**	- 0/50**
0/25**	- 0/19*	- 0/33**	**8-0/3	06-0/	**7-0/2
0/11	- 0/11	- 0/45**	**2-0/3	8-0/0	- 0/30**
0/35**	- 0/14	- 0/33**	**6-0/4	- 0/04	- 0/23*
- 0/01	- 0/24*	- 0/33**	- 0/33**	- 0/19*	- 0/39**
0/22*	- 0/33**	- 0/65**	- 0/55**	- 0/23*	- 0/55**

بحث

ذهن آگاهی یک فرایند روان‌شناختی است که می‌تواند پاسخ‌ها و واکنش‌های فرد را در مواجهه با مشکلات غیر قابل اجتناب زندگی تغییر دهد و ظرفیتی برای کاملاً هوشیار و آگاه بودن است (سیگل و همکاران، 2009). بررسی تحقیقات مختلف نشان می‌دهد که ذهن آگاهی و درمان‌های برگرفته از آن در حوزه‌های مختلف اثرات مطلوبی داشته است. نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که افزایش ذهن آگاهی منجر به کاهش معنادار و مؤثر آشفتگی روان‌شناختی و استرس (کارمودی و بائر، 2007) می‌شود. محققان مختلف برای سنجش ذهن آگاهی سعی در ایجاد پرسشنامه‌های مختلفی کردند. یکی از این پرسشنامه‌ها، پرسشنامه پنج وجهی ذهن آگاهی است که توسط بائر و همکاران (2006) ایجاد شده است و ما در تحقیق حاضر بر آن شدید تا به بررسی اعتبار و اعتبار پرسشنامه حاضر در میان دانشجویان بپردازیم. نتایج بدست آمده در این پژوهش بیانگر اعتبار مناسب پرسشنامه پنج وجهی ذهن آگاهی در دانشجویان است به طوری که مقدار ضرایب آلفا و ضرایب همبستگی آزمون - باز آزمون در حد قابل قبول بدست آمد. هم چنین نتیجه همبستگی پرسشنامه 5 بعد شخصیت و آزمون SCL-25 بیانگر اعتبار مناسب این پرسشنامه در نمونه دانشجویی می‌باشد. نتایج بدست آمده در این پژوهش با نتایج بائر و همکاران (2006، 2008) همسو می‌باشد. محققان مختلفی از جمله لاتیمر و همکاران (2010)، فلتمن و رابینسون (2009)، بروان و ریان (2004)، بروان و ریان (2003)، والاش و همکاران (2009) به بررسی رابطه ذهن آگاهی و نشانه‌های افسردگی و اضطراب پرداختند. آن‌ها نیز همبستگی منفی بین اضطراب و افسردگی و ذهن آگاهی بدست آوردند که با نتایج بدست آمده در مطالعه ما هماهنگ است. با توجه به مطالب بیان شده می‌توان به امکان به کارگیری پرسشنامه پنج وجهی ذهن آگاهی در جامعه ایرانی اشاره کرد و در حوزه درمانگری با سنجش این سازه امکان تحول آنرا فراهم ساخت. یکی از محدودیت‌های این پژوهش این بوده است که نمونه مورد بررسی تنها از بین دانشجویان دانشگاه شاهد انتخاب شده‌اند و این موضوع تعمیم یافته‌ها را با مشکل مواجه می‌کند. پیشنهاد می‌شود تا در پژوهش‌های بعدی از دانشجویان سایر دانشگاه‌ها نیز استفاده شود.

منابع

- نجاریان، بهمن؛ داودی، ایران، (1380). ساخت و اعتباریابی SCL-25 (فرم کوتاه شده (SCL-90-R)). مجله روانشناسی، 18، سال پنجم، 136.2-149.
- Baer, R.A, Smith, G.T, Hopkins, J, Krietemeyer, J & Toney, L.(2006). Using self-report Assessment methods to Explore Facets of mindfulness. *Assessment*.vol 13.no 1.27-45.
- Baer, R.A., Smith, G.T., Lykins, E., Button, D., Krietemeyer, J., Sausser, S., Walsh, E., Duggan, D., Williams, M.G.(2008). Construct validity of the Five Facet Mindfulness Questionnaire in Meditating and nonmeditating Samples. *Assessment*.vol 15.no 3.329-342.
- Brown, K. W., & Ryan, R. M.(2003). The benefits of being present: Mindfulness and its role in psychological well-being. *Journal of personality and Social psychology*, 84, 822- 848.
- Brown, K. W., Ryan, R.M. (2004). Perils and Promise in Defining and Measuring mindfulness observation from experience. *Clinical psychology: Science and practice*, vol 11, no 3, 242-246.
- Carmody, J, Bear, R.A. (2007). Relationship between mindfulness practice and levels of mindfulness, medical and psychological symptoms and well-being in a mindfulness stress reduction program. *Behav Med*, 31, 23-33.
- Feltman, R., Robinson, M., Ode, S.(2009). Mindfulness moderator of neuroticism- outcome relations: A self-Regulation Perspective. *Journal of Research in Personality*, 43.953-961.
- Kabat-Zinn, J.(2003). Mindfulness- Based Interventions in context: Past, Present and Future. *Clinical Psychology: Science and practice*. vol 10, no 2, 144-156.
- Lattimore, P. Fisher, N. Malinowski, P.(2010). A cross-sectional investigation of trait disinhibition and its association with mindfulness and impulsivity. *Appetite*, Elsevier.
- Siegel, R.D., Christopher, K., Germer, Ch.K., Olendzki, A.(2009). *Mindfulness; what is it? Where did it come from* In: Didonna F, Editor. *Clinical handbook of mindfulness*. New York: Springer, 2009.
- Walsh, J., Balian, M.G., Smolira S.J.D. R., Fredericksen, L.K. & Madsen, S.(2009). Predicting individual differences in mindfulness: The role of trait anxiety, attachment anxiety and attentional control. *Personality and Individual differences*, 46, 94-99.